

Kitap Tanıtma:

KEMALPAŞAZÂDE (İBN KEMAL), *Tevârih-i Âl-i Osman: III. Defter*, hazırlayan: Abdullah Satun, genel yayın yönetmeni: Ömer Faruk Yılmaz, ed. Selman Soydemir, Çamlıca Basım Yayın: 171, 1. bs., İstanbul 2014, LXXI+130 s.+ 114a vr. tıpkıbasım. 978-605-996418-0.

Üç Osmanlı padişahı (Bâyezid II, Yavuz, Kanunî) devrine denk gelen askerî-siyasî bir hayatı bulunan İbn Kemâl, tarihçiler arasında daha çok *Tevârih-i Âl-i Osmân* adlı on ciltlik eseriyle tanınır. Osmanlı tarihi alanında klasik bir eser (kronik) olan *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ın dağınık bir biçimde altı cildi Türk Tarih Kurumu tarafından basılmıştır. Kurum, eserin ilk cildini ayrıca tıpkıbasım olarak da yayımlamıştır. Bu cildin uzun yıllardır mevcudu tükenmiş bulunmaktadır.

Çamlıca Basım Yayın tarafından hazırlatılan III. Defter, *Tevârih-i Âl-i Osman*'ın bugüne kadar Türk Tarih Kurumu tarafından hazırlanmamış ciltlerinden biridir. TTK, eserin neşrine VII. Defter'in tıpkıbasımıyla¹ başlamış (1954), peşinden aynı cildin tenkitli transkripsiyonunu² basmış (1957), daha sonra ise sırasıyla I. Defter (1970), II. Defter (1983)³, X. Defter (1996)⁴, VIII. Defter (1997)⁵ ve IV. Defter'i (2000)⁶ yayımlamıştır. V. Defter'e ait nüshalar hiçbir kütüphanede yoktur (kayıptır) ve bu sebeple basılmayan bu defterle birlikte TTK, eserin III., VI. ve IX. Defterlerini bugüne kadar hiç yayımlamamış bulunmaktadır. Ne var ki *Tevârih-i Âl-i Osman*'ın IX. Defter'i de Ahmet Uğur tarafından hazırlanmış ve Berlin'de basılmıştır: *The Reign of Sultan Selim I in the Lights of Selim-nâme Literature* (1985). Bu durumda eserin III. ve IX. Defterleri TTK dışındaki yayınevlerince basılmış; VI. Defter'i ise bugüne kadar hiçbir yayınevi tarafından basılmamış bulunmaktadır. V. Defter'i ise -tekrarlayalım ki- kayıptır.

Türk Tarih Kurumu'nun eseri yayınladığı tarzında bir bütünlük olmadığı da hemen

¹ Bk. İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman: VII. Defter*, haz. Şerafettin Turan, TTK Yayınları, Ankara 1954, 51 s. + 625 s. (Tıpkıbasım), I. dizi, sayı: 5.

² Bk. İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman: VII. Defter (Tenkidli Transkripsiyon)*, haz. Şerafettin Turan, TTK Yayınları, 1. baskı, Ankara 1957, CX + 598 s. III-5.

³ Bk. İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman: I. Defter*, haz. Şerafettin Turan, TTK Basımevi, Ankara 1970, LII VI + 235 s. + 45 s. 1 soyağacı, XVIII-2 (eski harfli dizgi). Kemal Paşa-oğlu Şemsüddin Ahmed İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman: II. Defter*, haz. Şerafettin Turan, TTK Yayınları, Ankara 1983, LII + 265 s. + 1 soyağacı, XVIII-2a (Eski harfli dizgi).

⁴ Bk. Kemal Paşazade, *Tevârih-i Âl-i Osman: X. Defter*, haz. Şerafettin Severcan, TTK Yayınları, Ankara 1996, CXXXVI + 287 s. + 16 s. belge, XVIII-13. 975-16-1225-X.

⁵ Bk. Kemal Paşazade, *Tevârih-i Âl-i Osman: VIII. Defter*, haz. Ahmet Uğur, TTK Yayınları, Ankara 1997, XXXVIII + 297 s. XVIII-10, 975-16-1225-X.

⁶ Bk. İbn Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman: IV. Defter*, haz. Koji Imazawa, TTK Yayınları, Ankara 2000, XXVII + 548 s. XVIII-17, 975-16-1225-X.

göze çarpmaktadır. Önce VII. Defter'in bir tıpkıbasımını yayımlayan TTK, ilk bakışta bu tıpkıbasım işini diğer ciltleriyle sürdüreceği izlenimi vermektedir. Fakat *Tevârih-i Âl-i Osman*'ın tıpkıbasımını sadece VII. Defter'le sınırlı kalmıştır. VII. Defter'i Şerafettin Turan'ın geniş bir girişi ve tenkidli transkripsiyon çalışmasıyla ayrıca da yayımlayan TTK, I. ve II. Defterleri yine Şerafettin Turan'a hazırlatmış ve eski harflerle dizdirerek bastırmış, IV. Defter'i Koji Imazawa, VIII. Defter'i Ahmet Uğur, X. Defter'i ise Şefaettin Severcan'ın çeviriyazısıyla yayımlamıştır.

Eserin TTK Yayınları arasındaki “dizi-sayı” numaraları da oldukça karışıktır: VII. Defter'in tıpkıbasımını “Eski Diziler”in I-5; I. Defter XVIII-2; II. Defter XVIII-2a; IV. Defter XVIII-17; VII. Defter'in tenkidli transkripsiyonu III-5; VIII. Defter XVIII-10; X. Defter XVIII-13. Dizi ve sayı numaralarına dâhil edilmiştir.⁷ Bu karışıklığın, *Tevârih-i Âl-i Osman*'ı oluşturan defterlerin bütünüyle ve ilkinden sonuncusuna doğru sırayla basılamamış olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Eserin III. ve VI. Defterleri için ise Türk Tarih Kurumu'nda bugüne kadar herhangi bir çalışma gerçekleştirilmediği görülmektedir. Dolayısıyla Çamlica Basım Yayın, III. Defter'i yayımlamak suretiyle bu alandaki boşluğun yarısını doldurmuş olmaktadır. H. 847/M. 1443 yılına kadarki kısmı kayıp ve tek nüshası Bibliothèque Nationale de Paris'te bulunan VI. Defter'in de Çamlica Basım Yayın tarafından -III. Defter gibi- yayına hazırlatılarak ve tıpkıbasımıyla birlikte bugüne kadar yayımlanması beklenirdi fakat 2014'ten bu yana söz konusu yayım da gerçekleşmemiştir.

III. Defter'i yayına hazırlayan Abdullah Satun, yazdığı “Giriş” bölümüyle (s. XV-LXXI) okuyucuya eseri tatmin edici bir biçimde tanıtmıştır. Burada “Ahmedi'den Kemalpaşazâde'ye Osmanlı Tarihçiliği”, Kemalpaşazâde'nin hayatı ile *Tevârih-i Âl-i Osman*'ın I.-X. Defterleri hakkında bilgi vermiş ve III. Defter'i etraflıca tanıtmıştır. Abdullah Satun, eserin nüshası (Fatih Millet Ktph., Ali Emîrî Efendi Kitapları, Tarih, nr. 30), kaynakları, kaynak değeri, dil ve üslup hususiyetleri, kronolojik ve kısa metin özeti, III. Defter'i hangi tarihçilerin kaynak olarak kullandığı, metnin tesisi ve transkripsiyon tarzı gibi hususları burada anlatmıştır.

Tevârih-i Âl-i Osman'ın III. Defter'inin transkripsiyonunda uyguladığı esasları etraflıca açıklayan Satun, buna göre Türk Tarih Kurumu web-sitesinde yayımlanmış bulunan “Çeviriyazı Eserlerde Uyulacak Esaslar”a ve *DİA*'nın uyguladığı esaslara neredeyse tamamen uygun hareket etmiş gözükmektedir. Fakat TTK'nın belirlediği esaslar matbu eserler için söz konusu edilmişken III. Defter'in neşrinde yazma bir esere uygulanmış olmaktadır. Çünkü TTK, Tanzimat öncesi yazma metinlerde tam ilmî transkripsiyonu öngörmektedir. III. Defter'de ise sad, dâd, tı, zı, peltek se, peltek ze vb. harfler için

⁷ Bk. *83 Yıllık Kitapları: Türk Tarih Kurumu Bibliyografik Kataloğu 1932-2014*, haz. Y. T. Günaydın, TTK Yayınları, Ankara 2015, s. 554, 634-636.

kullanılan işaretler kullanılmamış, buna karşılık nazal n'ler, kaf harfleri vb. transkripsiyon alfabesindeki şekliyle yazılmıştır. Uzun heceler ise hiç aksatılmadan gösterilmiştir. Böylece ilmî transkripsiyonda bir tür hafifletmeye gidildiği söylenebilir. Tam da burada ilk grupta saydığımız harflerin neden transkripsiyon işaretleriyle yazılmadığı bir soru işareti oluşturmaktadır. Satun, transkripsiyon metinleri alanında güzel bir çalışma örneği sergilemişse de uyguladığı usulün bazı ayrıntıları tartışılabilir. En başta kaf ve nazal n harfleri için gösterilen transkripsiyon hassasiyetinin peltek se, peltek ze, sad vb. harfler için gösterilmemiş olması usulde bir ikiliğe yol açmış görünmektedir.

Abdullah Satun'un dikkatli bir okuma ve aktarma çabası sergilediği söylenebilir. Metinde daha asıl yazma metne bakmadan- ilk bakışta yanlış okunduğu anlaşılacak hiçbir hata göze çarpmamaktadır. Metin içinde sıkça rastlanan Eski Türkçe ve Farsça beyit ve dörtlüklerin vezinleri ise kontrol edilmiş gözükmektedir.

Müellif ismi konusunda da birkaç hususa değinmek gerekmektedir. Türk Tarih Kurumu, "İbn-i Kemal" şeklindeki Farsça tamlamayı tercih etmişken Abdullah Satun "Kemalpaşazâde" adlandırmasını kullanmıştır. Her ikisi de doğru olmakla birlikte bu tür devasa eserlerin kütüphane kayıtlarında bir karmaşaya yol açmamak için daha önce kullanılan yaygın adlandırma tercih edilebilir. Ayrıca genellikle "İbn-i Kemal" şeklinde yazılan müellif adının kapakta ve unvan sayfalarında Kemalpaşazâde adının yanına parantez içinde "İbn Kemal" şeklindeki Arapça tamlama biçimiyle yazıldığı görülmektedir ki bu da müellifin isminin yazımındaki karmaşayı artırmaktadır. Gerçi Türk Tarih Kurumu neşirlerinde de müellif adının yazımında bir birlik söz konusu değildir: "İbn Kemal", "İbn-i Kemâl", "Kemal Paşa-oğlu", "Kemal Paşazade" gibi yazımlar eserin TTK yayımının farklı ciltlerinde kullanılmıştır. Tam bu noktada belirttiğimiz yazım şekillerinden birinin doğru, diğerlerinin yanlış olduğunu söylemiş olmadığımızı, sadece yazımda rastlanan bir karmaşaya işaret etmiş olduğumuzu belirtmemiz de gerekir.

Eserin sonunda tıpkıbasımının bulunması ise metnin kaynaklık değerini artırmaktadır. Ana metin için bir dizin de ihmal edilmemiştir. Sivama cilt kapaklı olarak yayımlanmış olması ise bu tarz klasik eserlere yakışan bir durumdur.

İbn-i Kemal'in *Tevârih-i Âl-i Osman*'ının III. Defter'inin yayımlanmasıyla eserin bugüne kadar eksik kalmış tam neşri yolunda bir adım daha atılmış olmaktadır. Geriye eserin -başı noksan olmakla birlikte- tek nüshası var olduğu için, ancak bu nüshadan üzerinde çalışılabilecek VI. Defter'in neşri kalmış bulunmaktadır. Bu devasa Osmanlı kroniğinin yayımı yolunda geriye dönüp baktığımızda bir karmaşayla karşı karşıya kalıyor olsak da eserin bir an önce VI. Defter'inin de yayına hazırlanarak bir bütünlük içinde tamamının topluca yayımlanması bir tür zorunluluktur.

Eserin tam neşri için asıl sorumluluk -aslına bakılırsa- bugüne kadar altı defterini yayımlamış bulunan Türk Tarih Kurumu'na ait görünmektedir. TTK, daha önce

gerçekleştirilen basımlarda, yayına hazırlanış tarzlarındaki farklılıklardan kaynaklanan karmaşayı ortadan kaldıracak bir çaba sergileyebilir. İlk iki defteri eski harflerle matbaada dizdirerek, III. Defter'i atlayarak, IV, VII, VIII, X. Defterleri ise çeviriyazı yoluyla basmış bulunan Türk Tarih Kurumu bu neşirlerde bir standart oluşturmalıdır. Çamlıca Basım Yayın'ın takip ettiği neşir tarzı tercih edilebilir gözükmektedir. Yani TTK da *Tevârih-i Âl-i Osman*'ı, her defterin hem çeviriyazısı hem de tıpkıbasımı bir arada (cildi zorladığında "I. Kitap", "II. Kitap" sistemiyle ikiye bölerek) yeniden neşretmelidir. V. Defter zaten kayıp olduğu için o defteri yayımlamak imkânı yoktur fakat TTK yayınları arasında değil de Çamlıca Basım Yayın tarafından basılan III. Defter'le Berlin'de basılan IX. Defter'in TTK neşrine dâhil edilmek suretiyle ve bu arada bugüne kadar hiç basılmamış bulunan VI. Defter de yayıma hazırlatılarak, *Tevârih-i Âl-i Osman* neşri âcilen bir bütünlüğe kavuşturulmalıdır. Elbette TTK'nın yapacağı yeni neşirde VII. Defter'in başında bulunan ve Şerafettin Turan tarafından kaleme alınan kapsamlı Giriş de I. Defter'in başına alınmalıdır.

Türk Tarih Kurumu böyle bir çalışma ortaya koymayacaksa eserin VI. Defter'i de Çamlıca Basım Yayın tarafından hazırlatılmalı ve böylece X ciltlik eserin birbirinden farklı tarzlarda da olsa hazırlatılıp basılmış olan ciltleri bütünlüğe kavuşturulmalıdır. Daha sonraki bir aşamada Yayımevi, eserin elde bulunan dokuz defterini -III. Defter tarzında (çeviriyazı + tıpkıbasım bir arada)- bir set hâlinde basmalıdır.

Yusuf Turan GÜNAYDIN
Türk Tarih Kurumu